UDE OG HJEMME.

NORDISK ILLUSTRERET UGEBLAD.

UDGIVET AF

OTTO BORCHSENIUS OG F. HENDRIKSEN.

FEMTE AARGANG 1881—1882.

KJØBENHAVN.

TRYKT PAA F. HENDRIKSENS FORLAG HOS J. JØRGENSEN & CO.

[196]

Viktor Rydberg: Ny Testamentes Lærdomme om Forudtilværelsen og de sidste Ting.

Paa Dansk ved Cand. theol. **J. P. V. Petersen.** Kjøbenhavn 1881. (Andr. Schous Forlag.)

Medens Viktor Rydberg er vel kjendt i store Kredse som Digter, Oversætter og Kunsthistoriker, er det Færre herhjemme, der vide, at han ogsaa indtager en fremragende Plads som Religionshistoriker og hører til de meget faa Forskere i de nordiske Lande, der, uden at høre hjemme i den kirkelige Orthodoxis Rækker, med Iver og Begejstring have hengivet sig til Studiet af de bibelske Skrifter. I Stedet for bevidst eller ubevidst at lægge den gjældende Kirkelære til Grund ved Fortolkningen af de nytestamentlige Bøger, fordrer Rydberg, at man skal se dem i Lyset af den Tid, i hvilken de bleve til, og lade de Tanker, der indeholdes i dem, udfolde sig i fuld Frihed, idet man sér bort fra den Maade, hvorpaa senere Tider have lagt sig dem tilrette. Det er med andre Ord en rent historisk Fortolkning,. Rydberg tager Ordet for. Men saa meget han end i sin Forsken holder sine egne Meninger og Sympathier udenfor, er den blot historiske Forstaaelse dog ikke hans sidste Maal. Det er hans Overbevisning, at jo mere man trænger ned til Kildespringet for den store religiøse Bevægelse, hvoraf hine gamle Skrifter opstod, des mere vil man ogsaa finde Midler til at befri den religiøse Følelse fra den Strid og Tvivl, der har udbredt sig i den aandelige Verden som Følge af Sammenstødet mellem den kirkelige Theologi og den videnskabelige Tænkning. Det Kristusbillede, de nytestamentlige Skrifter give os, naar de opfattes i deres eget Lys, indeholder efter hans Overbevisning ingen af de Modsigelser, hvormed Kirkelæren er behæftet, men formaar at tilfredsstille baade Tanken og Hjærtet. Ved at skyde den kirkelige Orthodoxi til Side for den oprindelige nytestamentlige Lære, som ogsaa herskede i Kirken, før Kristendommen blev Statsreligion, vil Forfatteren give sin Skjærv til Arbejdet paa at fortsætte Reformationen og bygge »en Kirke, der opmuntrer Fornuften til at forske, lige saavel som Hjærtet til at elske, idet den vil virkeliggjøre baade Sandheden og Kjærligheden og gjennem begge Friheden«. Forarbejder til en saadan Fortsættelse af, hvad der indlededes ved Luthers Reformation, men altfor tidlig standsedes, finder Forfatteren rundt om i den kristelige Verden. I hans eget Fædreland have især »den fromme og uforsagte Ignell og den store Tænker Boström« virket i denne Retning.

Det foreliggende Skrift, som slutter sig til Forf.s større Arbejde »Bibelns lära om Kristus«, der 1880 udkom i fjerde Oplag, søger at godtgjøre, at Troen paa Menneskets

Forudtilværelse, som den gamle Verden havde ikke mindre Trang til at antage end en Tilværelse efter Døden, og som særlig gjennemtrængte hele den Tids religiøse Forestillingskreds, paa hvilken de nytestamentlige Skrifter bleve til, — at denne Tro ogsaa er det nye Testamentes Lære. Forf. støtter sig her især til Johannesevangeliet, de paulinske Breve og Hebræerbrevet. De menneskelige Personligheder, der i Sanseverdenen existere i Sondring og Ufuldkommenhed, existerede i oprindelig Enhed i det evige Ideal, som Johannesevangeliet kalder Logos og Paulus den himmelske Adam. Ifølge Messiaslæren er det den historiske Kristus' Opgave at forene det Sondrede og samle det Spredte. Sanseverdenen er en Skole, gjennem hvilken den oprindelige, ideale Enhed igjen skal virkeliggjøres. Den historiske Udvikling afsluttes ifølge det nye Testamente med en Verdensfornyelse, hvor hver enkelt Personlighed indtager sin Plads i Aandernes ideale Verden. Læren om en evig Fordømmelse, der har været herskende i Kirken siden det femte Aarhundrede, erklærer Forf. for ubibelsk. Han nægter ikke, at »Gjengjældelseslæren, hvorpaa den mosaiske Lov hviler, som selv de største af Israels Profeter ikke fuldt kunde overvinde, ogsaa kaster sin Skygge ind i det nye Testament«; men han finder den stridende mod den herskende Tankegang i de nytestamentlige Skrifter. Særlig interessant er hans Paavisning af de Misforstaaelser, *[197]* der ere fremkomne ved urigtig Oversættelse og Fortolkning af bibelske Udtryk (som naar »Hades« uden videre oversættes ved »Helvede«, »aionios« ved »evig«). — En nærmere Drøftelse af disse Spørgsmaal skal jeg her ikke gaa ind paa. En saadan vilde forudsætte en speciel exegetisk Lærdom, som jeg ikke besidder. Jeg kan kun sige saa meget, at Forf.s Fremstilling og Fortolkning synes utvungen og fører Læseren ind i en Forestillingskreds, der synes at stemme med den Tid og de Forhold, under hvilke de nytestamentlige Skrifter bleve til. Forf.s historiske Sans og store Sandhedskjærlighed[*)] forbyder ham at raste, før han har naaet de primitive Lag i den Jordbund, han undersøger.

Man kan ikke læse en Undersøgelse som den foreliggende uden at tænke paa, hvorledes det vil gaa, dersom de vordende Gejstliges Uddannelse skulde blive endnu mindre videnskabelig og mere seminarieagtig end den for Øjeblikket er. Dersom Rydberg har Ret, har falsk Oversættelse af bibelske Udtryk ført til ubibelske Lærdomme i Kirken. Men den ikke sproglig og kritisk dannede Theolog maa holde sig til Oversættelsen og er udelukket fra at korrigere slige Urigtigheder, ja endog fra at bedømme et Indlæg som Rydbergs. Afgjørelsen af, om Rydberg har Ret, beror ej paa,

[*)] En theologisk Modstander i Sverig har ikke kunnet gaa videre end at indrømme, at Rydberg »med en vis (!) Oprigtighed synes (!) at søge Sandheden«.

om han er »troende« eller ikke, men om han har Ret i sin sproglige og historiske Fortolkning. —

Viktor Rydbergs eget, religiøse Standpunkt falder, som man sér af flere Udtalelser i hans Skrifter, kun for saa vidt sammen med det, han betragter som det ægte bibelske, som de bibelske Forestillinger om Forudtilværelsen, timelig og sanselig Tilværelse og Verdensfornyelse kunne tjene til Symboler for religiøse Ideer, der i sig selv pege ud over Tidens og Rummets Former. Rydberg slutter sig nemlig til den i Sverig herskende idealistiske Filosofi, efter hvis Lære det Guddommelige ej kan være Vorden og Udvikling underlagt. Kristendommens Opfattelse af Verdenslivet som en stor historisk Udviklingsproces, i hvilken Guddommen selv virker og lider med, kan for et saadant Standpunkt kun have symbolsk Værdi. Selv Hegel er jo de svenske Idealister for empirisk. Her forekommer det mig, at man af den svenske Lessing kunde have ventet et friere Blik. Jeg bebrejder ham ikke, at han i de bibelske Forestillinger sér en poetisk Symbolik og ikke kan gaa ind paa den bogstavelige Opfattelse af dem. Saaledes stiller jeg mig ogsaa selv til disse ærværdige Overleveringer, idet jeg forresten finder Summen af den bibelske Visdom, ikke i nogen som helst af de dogmatiske Forestillinger, men i Forkyndelsen af den ubetingede Menneskekjærligheds Evangelium og i Saligprisningen af dem, der hungre og tørste efter Retfærdighed. Men jeg tror, at Rydberg kunde være gaaet et Skridt videre og have anerkjendt det som betydningsfuldt, at de kristelige Grundskrifter paa deres Vis anerkjende Udviklingen som en Verdenslov. Naar den moderne Videnskab fra saa mange Sider kommer til den samme Tanke, vilde her jo for den, der vil opsøge det Fælles bag de stridende Modsætninger, være et frugtbart Udganspunkt. En Idealisme, der betragter Tid og Udvikling som blotte Illusioner, spærrer sig ude fra alt frugtbart Samkvem med det virkelige Livs Rørelser. Det er muligt, at Begreber som Tid og Udvikling, lige saa vel som alle andre Begreber, kun have Gyldighed fra et menneskeligt Standpunkt, men paa et andet kunne vi nu en Gang ikke stille os. Den kritiske Indsigt i vore Grundbegrebers Sammenhæng med vor Organisation og vor Plads i Verden er ikke det Samme som en Overbevisning om, at de ere illusoriske; tværtimod: hænge vore Grundbegreber virkelig sammen med vor Natur, saa have de ogsaa al den Gyldighed, vi i det Hele kunne tillægge Begreber. — Dersom Rydberg ikke gik ud fra en saa abstrakt Idealisme, vilde han ogsaa med større Sympathi følge de nyere Bestræbelser paa det psykologiske og filosofiske Omraade. Der er her aabenbart en Mangel i hans rige og mangesidige Dannelse. Medens hans Tanke er sleben til Forstaaelse og Behandling af digteriske, religiøse og spekulative Forestillingsformer, har han næppe med samme Ihærdighed og Sympathi sat sig ind

i Erfaringsvidenskabernes Methode og dens Betydning ogsaa for Filosofien. Hvor fremmed han er for den rent erfaringsmæssige (induktive) Synsmaade, faar man et Indtryk af, naar han lejlighedsvis omtaler den yngre Fichte og Carus som Forskere, der »uafhængig af metafysiske Theorier have forsøgt ad naturvidenskabelig Vej at gjennemtrænge Antropologiens Problem«. De nævnte Mænd beraabe sig ganske vist meget ofte paa »Erfaring«; men dertil regne de da allehaande uklar Mystik og spiritistisk Fantasteri, naar det passer efter deres Meninger. Den virkelige Erfaringsmethode laa dem fjærnt. (Smlgn. Lotze's Stridsskrift mod den yngre Fichte).

Disse Spørgsmaal berøres kun rent antydningsvis i Bogen, skjønt Antydningerne gjøre den filosofiske Læser nysgjerrig. Det vilde sikkert være af stor Betydning for dem i Norden, der hver paa sin Maade hylde en friere religiøs Overbevisning, om en Mand som Viktor Rydberg vilde give os en selvstændig Behandling af det religiøse Problem. Med sin klare Tanke, sit herlige Sprog, og fremfor Alt sin varme Følelse for alt Ædelt og Sandt har han vigtige Betingelser for at løse en saadan Opgave. Hans utrættelige Forsken vilde da vistnok ogsaa føre ham til at finde adskilligt brugbart Malm ogsaa i dem af Nutidens filosofiske Bestræbelser, i hvilke han, som det synes, hidtil kun har sét Slakker.

Harald Høffding.